

transparant

EDITORIAAL

Een stem als een klok

Als IPB mag onze stem (op)nieuw luid en duidelijk klinken! Met een vernieuwde samenstelling willen we de komende vier jaar onze taak als overlegorgaan van de katholieke Kerk in Vlaanderen verderzetten. De mandaten in het IPB-Forum 2012-2016 liepen ten einde. We nodigden onze leden (bisdommen, organisaties, bewegingen en sectoren) uit om voor de komende 4 jaar opnieuw mensen af te vaardigen naar het Forum. We kregen diverse reacties: heel wat leden herbevestigden

het lidmaatschap van hun vertegenwoordiger, anderen opeerden ervoor om nieuwe mensen af te vaardigen. Enkele organisaties wensten niet langer lid te blijven van het IPB of vonden voorlopig niemand. Ook vanuit de bisdommen kwam een ruime groep van (nieuwe) Forumleden.

We werken samen verder aan de vier strategische doelstellingen die we in 2013 neerschreven:

1. Platform zijn voor dialoog binnen de Kerk in Vlaanderen
2. Antenne en zender zijn voor kerkelijke en maatschappelijke thema's
3. Netwerk zijn en aan netwerking doen
4. Een kwaliteitsvolle organisatie zijn

In de komende maanden zullen we nog een aantal Forumleden coöpteren. En in een volgende stap kiezen de Forumleden de nieuwe Bureauleden. Die dragen de finale verantwoordelijkheid voor de IPB-werking. Voor de dagelijkse werking zullen we in het voorjaar 2017 een nieuw Dagelijks Bestuur samenstellen waarin de voorzitter, de ondervoorzitter, de coördinator en 1 tot 2 Bureauleden samen zorgen voor de dagelijkse werking. Zo hopen we de stevige werking van het IPB verder te zetten tijdens de komende jaren.

Op zaterdag 1 oktober mocht ik de leden verwelkomen op het eerste Forum van de nieuwe mandaatperiode, gewijd aan het thema 'Solidariteit, wat drijft ons?'. Het verslag leest u op de binnenbladzijden. Ik voel me dankbaar omdat een zeventigtal geëngageerde katholieken (waaronder ongeveer een derde nieuwe) bereid zijn mee te bouwen aan het IPB gedurende de periode 2016-2020. Ik hoop dat zij in het IPB kansen zien tot ontmoeting, uitwisseling, overleg en meningsvorming. Ik wens hen toe dat ze erdoor verrijkt worden en zich gesterkt voelen om het eigen christen-zijn waar te maken. Maar toch ook dat ze als getuigende christen hun stem laten klinken in de eigen organisatie en op het publieke forum.

Dit jaar zal het IPB in haar bijeenkomsten werken rond de volgende thema's: de katholieke dialogeschool (december), de territoriale hertekening van de Kerk (februari) en Amoris Laetitia, hoofdstuk 8: Broosheid begeleiden, onderscheiden en integreren (juni).

Een stem in het kapittel

Deze uitdrukking betekent dat je iets te zeggen hebt, dat je invloed kan uitoefenen. We passen ze graag toe op twee 'nieuwbenoemden' in de Vlaamse Kerk. Begin oktober kwam het nieuws dat de ploeg van Vlaamse bisschoppen wordt versterkt met een nieuwe herder voor Brugge: Lode Aerts zal tot bisschop gewijd worden op 4 december. Enkele dagen later kwam de boodschap dat monseigneur De Kesel tot kardinaal benoemd wordt op 19 november. Vanuit het IPB wensen we Lode Aerts toe dat hij zijn bisschopsambt mag uitoefenen met vele geëngageerde medewerkers in het bisdom Brugge. Mgr. De Kesel wensen we als kardinaal veel wijsheid en inzicht toe om zo bij te dragen tot de wereldkerk van morgen.

Wij vertrouwen op een toekomstgerichte samenwerking met gelovige vrouwen en mannen in de Vlaamse Kerk, een traditie waarop het IPB sinds haar ontstaan kan bogen.

IPB-Transparant – Jaargang 20, nr. 1 – oktober 2016
Driemaandelijks tijdschrift van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad
Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – Tel. 02/507 05 87 – Fax 02/507 05 09
E-mail ipb@interdio.be – Website www.ipbsite.be – Rek. BE94 7845 8328 8914
BIC: GKCCBEBB
Verantwoordelijke uitgever: Christa Damen – Afgiftekantoor: Brussel 4

Christa Damen
voorzitter

Solidariteit: wat drijft ons?

Op zaterdag 1 oktober kwam het Interdiocesaan Pastoraal Beraad samen rond het thema solidariteit. Theologe Ellen Van Stichel gaf er een inleiding waarna de aanwezigen in gesprek gingen in kleine groepen. Plenair werd de inbreng vanuit die gesprekken verzameld op het bord. Zo werden een aantal uitdagingen zichtbaar waarmee de leden naar huis werden gezonden.

Solidariteit vanuit kwetsbaarheid en rechtvaardigheid

Ellen Van Stichel begon haar inbreng vanuit het gedachtegoed van Elisabeth Gandolfo, een Amerikaanse theologe, die vertrekt vanuit de menselijke kwetsbaarheid als universeel gegeven. We zijn kwetsbaar in ons lichaam maar ook in de relaties met mensen die ons dierbaar zijn. We willen voorkomen dat ons of onze geliefden iets overkomt. Kwetsbaarheid leidt dus bewust of onbewust tot angst en laat ons zoeken naar bescherming. Maar met de keuzes die we van daaruit maken op persoonlijk vlak of met de maatregelen die we structureel nemen, vergroten we de kwetsbaarheid van anderen. We bouwen privileges op voor onszelf en vergeten dat anderen dat niet kunnen. Denken we maar heel concreet aan de Syrische vluchtelingen die naar Europa komen. We voelen ons bedreigd en sluiten onze grenzen omdat we onze sociale zekerheid en onze welvaart willen beschermen. Wij zijn geprivilegieerd want wij kunnen beslissen over wie wel en wie niet binnenkomt. We maken in ons denken een onderscheid tussen wij en zij. Op die manier desolidariseren we en Gandolfo noemt dit zonde.

Wie zich daarvan bewust wordt, kan kiezen voor een andere weg. Want kwetsbaarheid kan ook bron zijn van solidariteit. Gregorius van Nyssa, een bisschop uit de vierde eeuw, zegt: 'God heeft gedaan wat we niet verwachtten. Hij heeft zijn kwetsbaarheid getoond in de menswording.' Als we vasthouden aan onze privileges om onze kwetsbaarheid te beschermen, doen we het tegengestelde van wat God deed. Hij heeft vrijwillig afstand gedaan van al zijn privileges om solidair te zijn met de mensen. We mogen onze kwetsbaarheid dus ook zien als kans om meer beeld van God te worden. Ze kan een bron worden van solidariteit vanuit het besef dat we als mensen allemaal kwetsbaar zijn en het leven op deze aarde delen.

Lotsverbondenheid

Het Van Dalewoordenboek omschrijft solidariteit als: 'bewustzijn van saamhorigheid en bereidheid om de consequenties daarvan te dragen'. De interuniversitaire onderzoeksgroep DieGem noemt vier bronnen of modellen van solidariteit. Ze kan gebaseerd zijn op gedeelde normen en waarden, op onderlinge afhankelijkheid, op een gedeelde strijd voor dezelfde belangen of op toevallige ontmoetingen. Ons liberaal economisch systeem is een voorbeeld van solidariteit op basis van afhankelijkheid, ook wel het liberale model genoemd. Vakbonden bestaan op basis van een sociaal-democratisch model van gedeelde strijd. Solidariteit kan ook opgedeelde worden in verplicht of vrijwillig. Vrijwilligerswerk, giften voor een goed doel, lotgenotengroepen zijn voorbeelden van

vrijwillige solidariteit. Die wordt ook wel warme solidariteit genoemd omdat ze zich afspeelt van mens tot mens. Verplichte solidariteit is anoniemer. Ze loopt meestal via structuren en regels van (her)verdeling van middelen en mogelijkheden. Historisch gezien zijn veel van deze structuren gegroeid uit vrijwillige initiatieven. Zo hebben religieuzen zich eeuwenlang ingezet voor de verzorging van zieken voor er sprake was van mutualiteiten en subsidies. Het effect van mijn verplichte bijdrage tot bijvoorbeeld de sociale zekerheid, is niet rechtstreeks zichtbaar. Vandaar dat wel eens gesproken wordt van 'koude' solidariteit. Belastingen betalen als bijdrage tot de verzorgingsstaat, wordt meestal niet meer gezien als een vorm van wederzijdse solidariteit. Bovendien zijn we zaken als uitkeringen, tegemoetkomingen en terugbetalingen van kosten vanzelfsprekend gaan vinden en zien we ze niet meer als privileges die in vele landen onbestaande zijn.

De sociale leer van de katholieke Kerk koppelt solidariteit aan rechtvaardigheid. Paus Johannes Paulus II beschrijft solidariteit als een deugd, 'niet als een vaag gevoel van medelijden of oppervlakkige vertederend maar als het vaste en volhardende besluit om zich in te zetten voor het algemeen welzijn omdat wij allen verantwoordelijk zijn voor allen'. De individuele mens wordt hier gezien als deel van een gemeenschap. We hebben elkaar nodig om volwaardig mens te worden. Meer nog, het welzijn van de een is verbonden met dat van de anderen. Als we er niet allemaal op vooruit gaan, gaan we erop achteruit. Solidariteit is de deugd die zich inzet voor het welzijn van iedereen, voor het geheel. Paus Franciscus heeft met zijn encycliek *Laudato Si* daar ook de dimensie van de schepping aan toegevoegd.

Spontane en institutionele vormen

Maatschappelijk stellen we vast dat de verplichte of institutionele solidariteit wordt uitgehouden en in vraag gesteld. Moeten

we blijven betalen voor de ziektekosten van mensen die blijven roken of geen dieet willen volgen? Moeten mensen zonder kinderen bijdragen tot de kinderbijslag? Hebben vluchtelingen recht op financiële ondersteuning? Er worden voorwaarden gekoppeld aan bepaalde vormen van solidariteit. Mensen moeten ze verdienen, zo lijkt het. Terwijl christelijke ethiek net vertrekt vanuit het recht op een menswaardig leven voor iedere mens. Iedereen heeft eerst recht op de nodige goederen om te leven. Pas daarna kan hij of zij ook een bijdrage leveren aan de samenleving. Solidariteit is op de eerste plaats onvoorwaardelijk. Ze sluit niemand uit. Dus ook de vreemdeling niet, de man of de vrouw die onze taal niet geleerd heeft, de longkankerpatiënt, de langdurig werkloze die het niet meer ziet zitten om te solliciteren...

Wanneer we de mensen of projecten kennen die beroep doen op onze solidariteit, valt het ons gemakkelijker om solidair te zijn. Mensen geven geld aan kleinschalige projecten of aan initiatieven van bekenden. Nabijheid en transparantie zijn daarbij twee belangrijke criteria. Maar het risico is dat we geven om zelf een goed gevoel te hebben, dat we aan liefdadigheid gaan doen vanuit de positie van de meerdere. Een goede combinatie van de warme vrijwillige en de structurele verplichte solidariteit is dus nodig. Liefdadigheid en rechtvaardigheid hebben elk hun plaats.

Grote uitdagingen

Wij geloven dat kleine initiatieven en spontane acties een invloed hebben op de structuren. Wat begint van mens tot mens, kan anderen inspireren en zo groeien engagementen uit tot grotere bewegingen. Die kunnen dan weer beleidsmakers sensibiliseren. Als christenen hebben we de verantwoordelijkheid om het welzijn van allen voor ogen te houden. Onze instellingen en organisaties kunnen bruggen bouwen om solidariteit mogelijk te maken en te bevorderen. Om niet te vervallen in gevers en ontvangers van solidariteit, zijn ontmoetingen nodig waarbij ieders kwetsbaarheid erkend kan worden. Zo ontstaan partnerschappen, over religies heen, die aan allen een groter gevoel van zelfwaarde geven.

We worden uitgedaagd om ook structureel te denken. Hoe rechtvaardig en solidair zijn onze politieke en economische keuzes? In

elke besparingsronde worden keuzes gemaakt en het is belangrijk dat politici wakker blijven om de eventueel beperkte middelen op de goede wijze in te zetten. Daarom hebben we mensen en organisaties nodig die stem geven aan de uitgeslotenen, aan hen die geen beroep kunnen doen op privileges en dus erg kwetsbaar zijn. Onze sociale zekerheid heeft nood aan een meer internationale dimensie, zodat het noorden en het zuiden samen tot hun recht komen. Zoals de Tobintaks zijn ook andere initiatieven denkbaar om tot een meer solidaire wereld te groeien. Er is inzicht en dus vorming nodig om beter te zien hoe en waar we desolidariseren en dan samen te oordelen en te handelen. Als we bepaalde mechanismen beter begrijpen, kunnen we naast de kleinschalige concrete hulp ook inspelen op structuren en die aanpakken.

Wie onvoorwaardelijk solidair probeert te zijn, weet niet vooraf wat daarvan de gevolgen zullen zijn. De inbreng van de mensen die door onze solidariteit tot hun recht komen en zo een bijdrage kunnen leveren aan de opbouw van de gemeenschap is onvoorspelbaar. De verrijking door hun anders-zijn kan nieuwe wegen openen voor de toekomst. Solidariteit veronderstelt dus ruimte voor het onverwachte. Dat veronderstelt dat we zelf gaan staan in onze kwetsbaarheid en er niet van weglopen. Als we in de ogen kijken van een vrouw of man die op de vlucht is of die geen dak meer boven het hoofd heeft, worden we onrechtstreeks geconfronteerd met de eigen kwetsbaarheid. Nodigt die ons uit om de ander een warm hart toe te dragen vanuit de erkenning dat hij of zij een mens is zoals wij? En maakt dit ons creatief om naar wegen te zoeken om barmhartig te zijn en de handen uit de mouwen te steken?

Carine Devogelaere

De bijdrage van Ellen Van Stichel verscheen deze maand in het boek 'De mythe van de ik-dentiteit', Erik Galle (red.) bij Halewijn.

Gezinspastoraal zet in op het Hooglied van de liefde

De Interdiocesane Dienst voor Gezinspastoraal (IDGP) ontwikkelde 26 werkvormen bij het vierde hoofdstuk van de postsynodale exhortatie *Amoris Laetitia*, De vreugde van de liefde. We laten Hilde Pex en Sylvie De Ruyck aan het woord om ze aan u voor te stellen.

Na de synodes over het gezin schreef paus Franciscus een exhortatie. Wat kan die betekenen voor de gezinspastoraal?

Met *Amoris Laetitia* trekt paus Franciscus een ander taalregister open dan zijn voorgangers om over huwelijk en gezin te spreken. De toon is warmer en milder dan voorheen ook al blijft de leer zelf ongewijzigd. De Interdiocesane Dienst voor Gezinspastoraal verwacht dat de exhortatie nieuwe impulsen geeft aan de huwelijksvoorbereiding en ook stimuleert om in te zetten op huwelijksbegeleiding. Paus Franciscus geeft boeiende stof tot reflectie en gesprek. De nadruk die *Amoris Laetitia* legt op de fragiliteit van gezinnen, op het belang van communicatie en dialoog, op vergeving en verzoening nodigt uit om hieraan ook uitdrukkelijk aandacht te besteden in de huwelijksvoorbereiding en in het op weg gaan met koppels en gezinnen.

IDGP ontwikkelde een werkvormenmap bij hoofdstuk vier van Amoris Laetitia. Kunnen jullie iets meer vertellen over de inhoud van dat hoofdstuk?

Het vierde hoofdstuk noemt paus Franciscus één van de centrale hoofdstukken van zijn brief. Het is voor een groot deel opgebouwd rond Paulus' Hooglied van de liefde (1Kor 13,4-7). Hierin worden de gelaatstreken van de volmaakte liefde geschetst als een unieke weg om te gaan, met vallen en opstaan. De paus schrijft er onder andere over geduld, dienstbaarheid, waardering, nederigheid, vriendelijkheid, onthechting, geweldloosheid, vergeving, vertrouwen, hoop. Bij deze 'kenmerken van de liefde' ontwikkelden we werkvormen om er concreet mee aan de slag te gaan.

Welke doelgroepen hebben jullie op het oog?

De werkvormen zijn bedoeld voor koppels en begeleiders die inhoudelijk over liefde willen uitwisselen in de huwelijksvoorbereiding, binnen gezins- en spiritualiteitsbewegingen, in de vorming met volwassenen en in groepen en organisaties die werken rond relaties, geloof en leven. Mensen kunnen deze impulsen ook uitkiezen om er thuis als koppel of in gezinsverband mee aan de slag te gaan.

Hoe is de map opgebouwd?

Het grootste deel van de map bestaat uit werkvormen gekoppeld aan een specifiek kenmerk van de liefde. Telkens krijg je dezelfde opbouw. Eerst lees je een stukje uit het Hooglied van Paulus waar dit kenmerk genoemd wordt. Vervolgens krijg je een korte samenvatting van wat paus Franciscus hierover in zijn exhortatie schrijft. Tot slot vind je enkele reflectievragen of een werkvorm (een lied, filmpje, gedicht, Bijbelverhaal, fotocollage, getuigenis,

symbolen) om met elkaar in gesprek te gaan over de realiteit – wat er dagdagelijks gebeurt of onuitgesproken leeft – en over de dromen van elk koppel.

Daarnaast bekijken we de 'kenmerken van de liefde' ook als een samenspel. Net zoals een cake pas écht lekker is als alle ingrediënten zijn toegevoegd, smaakt de liefde pas zoet en fruitig als alle kenmerken hun plaats krijgen. In dit stukje kan je via werkvormen exploreren in welke kenmerken je sterk bent en waarin je nog wil groeien, dit alles met de nodige mildheid naar jezelf toe en met oog voor de inspanningen die elk daarvoor doet. Samenvattend brengen we deze kenmerken terug tot drie basishoudingen die we ook terugvinden in het levensgebed van Ignatius van Loyola: dank je wel, sorry, alsjeblief. De bijhorende werkvorm laat mensen oefenen in deze drie elementen.

Is de map een traject dat je stap voor stap moet volgen?

Neen. Iedereen kan deze bundel gebruiken op zijn of haar maat. De bundel is geen uitgewerkte pedagogie die je stapsgewijs moet volgen. Het is eerder een verzameling van losse bouwstenen waaruit je naar eigen keuze kan putten om jouw manier van werken te ondersteunen.

Over hoeveel materiaal moet je beschikken om met de werkvormen aan de slag te gaan?

De werkvormen zijn laagdrempelig qua materiaalgebruik. Heel wat materiaal is bovendien kant-en-klaar beschikbaar in de bijlage. Met papier, pen, enkele symbolen en een laptop geraak je al een heel eind op weg.

Waar kunnen we deze map vinden?

De werkvormenbundel staat sinds medio oktober online op de website van de gezinspastoraal, en is er vrij beschikbaar voor iedereen die er gebruik van wil maken. Je kan een pdf van de volledige bundel of van elke werkvorm apart downloaden via <http://www.gezinspastoraal.be/page/amoris-laetitia/>.

Bedankt voor deze concrete handreiking bij de verzen van het Hooglied van de liefde in de exhortatie. Hopelijk maken vele koppels en gezinnen tijd om op die manier stil te staan bij de liefde die hen verbindt en er vreugde aan te beleven. Nog even meegeven dat in december bij Halewijn een cadeauboekje verschijnt met het commentaar op het Hooglied zoals dat in hoofdstuk vier te lezen is. Een ideaal kerstgeschenkje voor jonge en minder jonge koppels.

Carine Devogelaere